

24.6.2008

Byte av aktier av samma slag mellan kommuner för uppskrivning av aktierna och resultatföring av försäljningsvinsten

1 Begäran om utlåtande

Sökanden är en stad som föreslår byte av aktier som staden har i aktiebolag A med en annan kommuns aktier av samma slag i samma bolag. Enligt sökanden är syftet med aktiebytet att skriva upp aktiernas värde till det verkliga värdet i kommunernas balansräkning och att resultatföra den eventuella försäljningsvinsten. Avsikten med resultatföringen är att täcka underskottet i kommunernas balansräkning och balansera deras ekonomiplan under de kommande åren genom periodisering av resultatföringen av överlåtelsevinsten på flera år.

Sökanden har 3 000 reversibla aktier i bolaget vilkas anskaffningspris uppgår till sammanlagt 19 890 euro (6,63 euro/aktie) i balansräkningen. Sökanden uppskattar att bytesvärdet är 2 500 euro/aktie, sammanlagt 7 500 000 euro, enligt det verkliga värdet. Överlåtelsevinsten skulle enligt sökanden utgöras av 7 480 110 euro, som är skillnaden mellan det tidigare balansvärdet och bytesvärdet. Bytet skulle föranleda en överlåtelseskatt på 120 000 euro att betala.

Enligt begäran om utlåtande har dessa aktier förvärvats i syfte att främja kommunens verksamhet och de har i enlighet med anvisningen om balansräkning upptagits som aktier som stöder kommunens verksamhet bland aktier och andelar under *Placeringar* bland bestående aktiva.

Sökanden har bett om anvisningar i följande bokföringsfrågor i samband med det aktuella aktiebytet:

- 1) Hur ska ett byte tas upp i kommunens bokföring med iakttagande av god bokföringssed?
- 2) Är det i det här fallet fråga om ett byte eller någon annan affärshändelse (med hänsyn till bl.a. principen om innehållsbetoning, innebörd framför form, och att affärshändelsen fortfarande i princip bör bokföras enligt den juridiska formen)?
- 3) Kan ett sådant aktiebyte utan penningtransaktioner utnyttjas under ett antal år framåt för täckning av underskott i kommunens ekonomiplan?
- 4) Kan samma bolags aktier kvarstå i balansräkningen till anskaffningspriset utan uppskrivning?
- 5) Är åtgärden förenlig med kommunallagens bestämmelser om balansering av ekonomin?
- 6) Hur ska den överlåtelseskatt på 120 000 euro som uppkommer till följd av byteshandeln motiveras?

Dessutom ber sökanden kommunsektionen ta ställning till bland annat följande frågor:

- Vilka tilläggsuppgifter bör ges i bokslutet om aktiebytet för att bokslutet ska ge en rättvisande bild av kommunens resultat och ekonomiska ställning under räkenskapsperioden?
- Realiseras det en försäljningsvinst genom detta byte där det inte förekommer några penningtransaktioner?

- Om uppskrivning görs i detta fall, ska den då gälla hela den aktuella aktieposten eller kan den gälla endast en del av aktiebolagets aktiepost? Hur motiverar man i så fall detta?
- Om man utgår från att värdet på kommunens aktier som bokförts bland bestående aktiva är varaktigt väsentligt högre än det ursprungliga anskaffningspriset, kan då den ovan beskrivna "byteshandeln" anses som ett tecken på varaktighet i priset och bör man då justera värdet på kommunens övriga aktier i detta bolag till aktiebytespriset?

2 Motiveringar till utlåtandet

2.1 Anskaffningsutgift

I en anskaffningsutgift för bestående aktiva ingår de rörliga utgifterna för anskaffning och tillverkning av tillgången (BokfL 4 kap. 5 § 1 mom.). Enligt allmän praxis har till anskaffningsutgifterna för aktier, utöver det faktiska inköpspriset, även räknats direkta anskaffningsutgifter, bland annat förmedlingsarvoden och överlåtelseskatt. Som anskaffningsutgift för värdepapper av samma slag får även anges realiserade genomsnittliga anskaffningsutgifter vägda enligt volym (BokfL 4 kap. 5 § 4 mom. och 5 §).

2.2 Realiseringsprincipen

I de grundläggande principerna för bokföring ingår realiseringsprincipen. Enligt den registreras endast realiserade inkomster och utgifter i bokföringen (BokfL 3 kap. 3 § 1 mom. 5 punkten). I bokföringen realiseras en inkomst då en prestation överläts och en utgift då en prestation tas emot (BokfL 2 kap. 3 § 1 mom.). Eftersom bokföringen grundar sig på beräkningar som utgår från anskaffningsutgiften anses en egendoms värdestegring inte som vinst som realiseras under ägartiden (BokfL 5 kap. 5 § 1 mom. och 17 §). Resultaträkningen och vinstutdelningen grundar sig således på realiserat resultat och bland balansräkningens aktiva anges de belopp som grundar sig på anskaffningsutgiften.

Utgångspunkten vid byteshandel är att bruttoförfarande iakttas (Kommunsektionens allmänna anvisning om *upprättande av resultaträkning för kommuner och samkommuner (2006)*, sista stycket i kapitel 2.1, BokfN 1979/347 och 1979/348). Vanligtvis är det vid byte fråga om tillgångar som är av olika slag eller som avviker till sina egenskaper i samband med byteshandel.

Enligt kommunsektionens utlåtande 2005/71 skulle en byteshandel mellan en samkommun och en kommun som gällde outbrutna områden, byggnader och lösöre behandlas som bruttobelopp eftersom det gällde tillgångar av olika slag och skillnaden mellan tillgångarnas överlåtelsevärde huvudsakligen betalades i pengar.

Enligt kommunsektionens utlåtande 2001/51 realiserades inte någon överlåtelsevinst när aktier i olika aktiebolag byttes vid en fusion eftersom man inte hade kommit överens om något annat vederlag än aktier av det mottagande aktiebolaget. De aktier som skulle erhållas genom byte av aktier vid fusionen skulle noteras i kommunens balansräkning till det ej avskrivna anskaffningspriset för de aktier som gavs i utbyte.

2.3 Uppskrivning

Om egendomens värde varaktigt och väsentligt stigit är det möjligt att genom uppskrivning höja den återstod av anskaffningsutgiften som är antecknad bland aktiva i balansräkningen under de förutsättningar som anges i bokföringslagen. En uppskrivning av ett jord- eller vattenområde eller ett annat värdepapper än ett i 5 kap. 2 a § i bokföringslagen angivet finansiellt instrument som hör till bestående aktiva, kan vidtas för återstoden av anskaffningsutgiften, om det

sannolika överlåtelsepriset på bokslutsdagen är varaktigt väsentligt högre än den ursprungliga anskaffningsutgiften. Med iakttagande av konsekvens och särskild försiktighet får i balansräkningen, utöver den ännu oavskrivna delen av anskaffningsutgiften, tas upp en uppskrivning motsvarande högst skillnaden mellan det sannolika överlåtelsepriset och den oavskrivna delen av anskaffningsutgiften. Uppskrivningsbeloppet ska tas upp i en uppskrivningsfond som ingår i det egna kapitalet. Om uppskrivningen visar sig vara obefogad ska den återföras. (BokfL 5 kap. 17 §). En uttrycklig förutsättning för uppskrivning är att principen om konsekvens och särskild försiktighet iakttas (ändring av BokfL 1304/2004, RP 126/2004).

Ett viktigt kriterium för uppskrivning av aktier är att det sannolika överlåtelsepriset för aktierna på bokslutsdagen utreds genom ett sakkunnigutlåtande då en fungerande marknad för aktierna saknas. Förutsättningarna för uppskrivning bör tolkas snävt, särskilt när det gäller grunderna för uttrycken "varaktigt" och "väsentligt". I allmänhet är det nödvändigt att inhämta en sakkunnigs bedömning av uppskrivningsgrunderna, inte bara för den räkenskapsperiod då uppskrivningen görs, utan också i samband med de följande boksluten. (Kommunsektionens allmänna anvisning om upprättande av balansräkning, bokföringsnämnden 2001/1660 och 1996/1427).

Återföring av en uppskrivning är obligatorisk om uppskrivningen visar sig vara obefogad, det vill säga om samtliga villkor som enligt bokföringslagen krävs för uppskrivningen inte uppfylls. Därför ska man i samband med varje bokslut separat redogöra för huruvida tidigare uppskrivningar fortfarande uppfyller förutsättningarna i lagen. Också överlåtelse eller förstörelse av en tillgång som uppskrivits kräver att uppskrivningen återförs i bokföringen.

Uppskrivningar är frivilliga eller de kan göras till mindre belopp än maximibeloppet.

I noterna till bokslutet ska anges vilka värderingsprinciper och värderingsmetoder som har följts vid upprättandet av bokslutet (BokfF 2 kap. 2 § 1 mom. 1 punkten), liksom också principerna för uppskrivningarna och värderingsmetoderna (BokfF 2 kap. 4 § 1 mom. 6 punkten). Närmare direktiv finns i kommunsektionens *allmänna anvisning om noter till bokslutet för kommuner och samkommuner* (2007).

Uppskrivningsfonder kan inte användas för täckning av underskott

Kommunsektionen har i sitt utlåtande om täckning av underskott ur grundkapitalet 2006/77 konstaterat att god bokföringssed kräver att man vid täckning av underskott ur grundkapitalet iakttar de grunder som anges i motiveringen till 65 § 3 mom. i kommunallagen. Bokslutet ska ge riktiga och tillräckliga uppgifter om resultatet av kommunens verksamhet och om kommunens ekonomiska ställning. Ett underskott i bokslutet ger viktig information om i vilken grad den interna finansieringen är tillräcklig. Därför finns det skäl att vara försiktig med att bokföringsmässigt täcka underskott med andra poster än överskottsposter i balansräkningen. Om det finns förutsättningar för uppskrivning enligt bokföringslagen får uppskrivning göras, men så att särskild försiktighet och konsekvens iakttas. Kapitalet i en fond som uppkommit genom uppskrivning får dock inte användas för täckande av underskott.

2.4 Försiktighetsprincipen

Försiktighetsprincipen innebär att kostnader ska noteras till tillräckligt stora belopp och aktiveringar övervägas kritiskt. Försiktighet ska även iakttas vid bokföring av inkomster. Dessutom ska särskild försiktighet iakttas när bland annat immateriella tillgångar (BokfL 5 kap. 5a §) och utvecklingsutgifter aktiveras (BokfL 5 kap. 8 §).

Försiktighet i samband med balansräkningen förutsätter framför allt att man i bokslutet endast beaktar vinster som realiserats under räkenskapsperioden, alla avskrivningar och nedskrivningar av aktiva samt alla förutsebara ansvar och möjliga förluster som har uppkommit under pågående eller tidigare räkenskapsperioder, även om dessa blir kända först efter räkenskapsperiodens utgång. Avvikelse från försiktighetsprincipen får endast göras av särskilda skäl, om inte avvikelsen baserar sig på lag eller andra bestämmelser som utfärdats med stöd av den (BokfL 3 kap. 3 § 3 mom.). Noterna ska innehålla en redogörelse för grunderna för avvikelsen samt en beräkning av hur avvikelsen inverkar på räkenskapsperiodens resultat och den ekonomiska ställningen.

2.5 Principen om innehållsbetoning

Principen om innehållsbetoning (*innehåll framför form*) betyder att noteringarna görs med beaktande av affärshändelsens eller avtalets faktiska karaktär, inte enbart enligt det formella innehållet eller den juridiska formen (BokfL 3 kap. 3 § 1 mom. 2a punkten). Om formen och innehållet står i konflikt med varandra görs noteringen enligt affärshändelsens faktiska innehåll och inte enligt formen. Enligt bokföringsnämndens utlåtande om tillämpningen av principen om innehållsbetoning i bokslut (2006/1775) kan en uttrycklig specialbestämmelse i bokföringslagen eller i någon annan lag alternativt anvisningar från bokföringsnämnden tillåta att man i bokslutet frånser den juridiska formen hos en affärshändelse.

3 Ställningstagande av kommunsektionen

3.1 Anskaffningsutgiften och intäktsrealisering

Vid byteshandel är det möjligt att resultatföra överlåtelsevinst när det är fråga om tillgångar av olika slag och olika värde eller då det på annat sätt finns en realekonomisk grund för aktiebyte. Vid byte av till exempel jordområden är det i allmänhet fråga om olika belägna objekt och vid byteshandel med bilar är det till exempel i allmänhet fråga om olika gamla eller olika utrustade bilar och bytet omfattar oftast också pengar. Resultatföring av överlåtelsevinst kräver inte i sig att en mellanskillnad erhålls vid byteshandeln. En förutsättning för resultatföring är dock att värdet på det erhållna vederlaget är större än återstoden av anskaffningsutgiften för den överlättna tillgången. När bytesvärdena för tillgångar som byts motsvarar varandra förblir balansvärdet oförändrat.

Vid byte av tillgångar av samma slag och värde, liksom vid byte av aktier av samma slag i samma bolag, bör man iaktta anskaffningsutgiftsprincipen. I sökandens fall är det fråga om byte av aktier av samma slag och värde bland bestående aktiva utan andra vederlag. Det finns inga realekonomiska grunder för bytet även om transaktionsformen tyder på byteshandel. Varken den ekonomiska nyttan eller användningen inom serviceproduktionen av aktierna skulle ändras på grund av bytet. Inte heller skulle penningmedel frigöras för andra ändamål.

Aktiebyte enligt sökandens förslag kan jämföras med inlösning av aktier i samband med fusion mot det mottagande bolagets aktier utan andra vederlag. I det fallet kvarstår anskaffningsutgiften för det överlåtande bolagets aktier alltså som anskaffningsutgift för erhållna aktier i bokföringen. Någon intäkt anses inte realiserad även om värdet särskilt nämns i fusionshandlingarna för de aktier som erhålls.

Kommunsektionen tar inte ställning till fråga 6 i begäran om utlåtande, som gäller hur överlåtelseskatt på grund av den föreslagna byteshandeln ska motiveras.

3.2 Uppskrivning och förbud att resultatföra den

Enligt uppskrivningsbestämmelserna i bokföringslagen är det möjligt att göra en uppskrivning av aktier som ingår i placeringar bland bestående aktiva förutsatt att

kraven i bokföringslagen uppfylls. Med iakttagande av konsekvens och särskild försiktighet får i balansräkningen tas upp, utöver den ännu oavskrivna delen av anskaffningsutgiften, en uppskrivning som högst motsvarar skillnaden mellan det sannolika överlåtelsepriset och den oavskrivna delen av anskaffningsutgiften. Uppskrivningsbeloppet ska tas upp i en uppskrivningsfond som ingår i det egna kapitalet.

Utifrån konsekvensprincipen i bokföringslagen bör tillgångar som ingår i samma balanspost behandlas lika i fråga om uppskrivning om det inte finns godtagbara skäl för en annan behandling. I enlighet med detta ska man förfara på samma sätt vid värderingen av den sökandes aktier vilka upptagits som placeringar bland bestående aktiva: antingen använder man sig av uppskrivningsmetoden eller får anskaffningsutgiften stå som balansvärde alternativt, om värdet underskrider detta, använder man ett lägre värde. Bara undantagsvis kan samma bolags aktier värderas olika. Förfarandet finns närmare beskrivet i bokföringsnämndens utlåtande 2001/1660. För aktier vilka förvärvats vid olika tidpunkter, det gäller även aktier i samma bolag, består aktiernas balansvärde för varje anskaffningspost av anskaffningsutgiften eller ett lägre värde, om uppskrivning inte görs.

Den särskilda försiktighet som enligt lagen ska iakttas vid uppskrivning innebär att uppskrivningen ska motiveras omsorgsfullt och dokumenteras. Det finns skäl att inhämta ett sakkunnigutlåtande om det sannolika värdet på mer betydande aktieposter som också inkluderar en bedömning av hur bestående uppskrivningen är. Om uppskrivningen visar sig vara obefogad ska den återföras. Därför bör man i samband med bokslutet utreda om tidigare uppskrivningar fortfarande uppfyller lagens krav.

Noterna till balansräkningens aktiva ska innehålla uppskrivningsprinciperna och värderingsmetoderna. Närmare direktiv finns i kommunsektionens allmänna anvisning om noter till bokslutet för kommuner och samkommuner (2007).

De ändringar som kan göras i uppskrivningsfondens kapital är bundna till uppskrivningar och återföringar av dessa när det gäller markområden och värdepapper bland bestående aktiva. I bokföringslagen finns särskilda bestämmelser om detta. Andra överföringar mot uppskrivningsfondens kapital kan inte göras. Om uppskrivningsfondens kapital används för täckning av räkenskapsperiodens eller tidigare räkenskapsperioders underskott innebär detta att beräknade, men ännu inte realiserade överlåtelsevinster bland bestående aktiva resultatförs på förhand inom det egna kapitalet. Ett sådant förfarande är inte förenligt med god bokföringssed.

3.3 Innehållsbetoning i det aktuella fallet

Kommunsektionen anser att det i sökandens fall inte finns någon sådan realekonomisk grund som uppfyller kännetecknen för byteshandel och som skulle berättiga staden att i bokslutet resultatföra skillnaden mellan aktiernas bytesvärde och bokföringsvärde.

4 Utlåtande av kommunsektionen

Anskaffningsutgiften och intäktsrealisering

Vid byte av tillgångar av samma slag och värde bör man, liksom vid byte av aktier av samma slag i samma bolag, iakttä anskaffningsutgiftsprincipen. I sökandens fall är det fråga om ett byte av aktier av samma slag och värde bland bestående aktiva som görs med en annan kommun. Vid denna transaktion saknas en sådan realekonomisk grund som skulle berättiga till resultatföring av skillnaden mellan aktiernas bytesvärde och bokföringsvärde i bokslutet.

Överlåtelseskatt bör vid ett dylikt formellt aktiebyte upptas som kostnad.

Uppskrivning

Om det finns förutsättningar för uppskrivning enligt bokföringslagen får uppskrivning göras i fråga om aktier bland bestående aktiva, men med iakttagande av konsekvens och särskild försiktighet. Det finns skäl att inhämta ett sakkunnigutlåtande om det sannolika värdet hos betydande aktieposter som också innefattar en bedömning av hur bestående uppskrivningen är. I samband med bokslutet ska man utreda om tidigare uppskrivningar fortfarande uppfyller lagens krav. Om en uppskrivning visar sig vara obefogad ska den återföras.

Utifrån konsekvensprincipen i bokföringslagen bör tillgångar som ingår i samma balanspost behandlas lika vid uppskrivning om det inte finns godtagbara skäl för någon annan behandling.

Som svar på sökandens fråga om balansering av ekonomin, konstaterar kommunsektionen att kapitalet i en uppskrivningsfond inte kan användas för täckning av underskott.

När det gäller de övriga frågorna i begäran om utlåtande hänvisar kommunsektionen till motiveringarna ovan.